

Jesensko sporočilo Katedrale svobode slovenski javnosti

STANJE V REPUBLIKI

Pričujoče besedilo je sestavljeno iz treh delov:

- *Prvi del je samostojni uvodni esej, ki povzema glavne ocene in pobude iz celovite trodelne razprave.*
- *Drugi del postavi vprašanje izvorov ranljive, celo ponesrečene slovenske parlamentarne demokracije v tridesetih letih od 1990 do 2020.*
- *Tretji del predstavi programske ideje za rešitev krize in za renesanso slovenske republike.*

I. Stanje v republiki, jesen 2020

1. **Odzivi na epidemijo.** Jesen 2020 slovensko republiko sooča z izzivi, ki jim nismo bili priča že vse od razpada Jugoslavije in dogodkov, ki so srečno vodili v nastanek samostojne slovenske države. Zaradi močnega izbruha drugega vala epidemije je spet neposredno ogroženo ne le zdravje velikega števila državljanek in državljanov, izgubljenih je bilo tudi že več kot 200 življenj. Vsej akutnosti te javnozdravstvene krize navkljub pa se slovenska republika, njen javni prostor: politične stranke, mediji in civilna družba nanjo odzivajo neprimerno, napačno ali pa sploh ne.
2. **Namesto tekmovanja z nasprotnikom – uničevanje sovražnika.** Nadaljujejo se nikoli končani procesi slovenskega samouničevanja. Vedno znova začeti, nasilno in umetno sklenjeni postopki systemskega simbolnega, političnega, ekonomskega, a na srečo še ne fizičnega poboja in uničenja svojega vrednostnega nasprotnika, ki ga razumete kot sovražnika. Ta proces samouničevanja je še posebej razdiralen v krizi, kot je trenutna, skozi zadnja tri desetletja pa se kaže v neurejenosti slovenske parlamentarne demokracije in vsesplošni slabitvi institucij države ter domala celovitem razkroju vseh podsistemov slovenske republike: od zdravstvenega do obrambnega, od socialnega do varnostnega, da o pravosodnem sistemu sploh ne govorimo.
3. **Zloraba javnega denarja za državne institucije – v zasebno korist birokracije.** Ta razkroj in usihanje vseh ključnih institucionalnih gradnikov slovenske republike, seveda, ni naključen. Ustreza vsem tistim, ki so pod krinko varovanja državnega, javnega in nacionalnega interesa, zasledujoč svoje povsem zasebne interese, parazitirali na javne institucije ter javne dobrine, jih zasedli ter prek sebi lojalnega kadra v zasebnem sektorju v državni lasti uspeli ekonomsko z zlorabo davkoplačevalskih sredstev ugrabiti slovensko republiko.

Ti, pogosto ne meneč se za svoje ideološke razlike, dejansko upravljajo s slovensko državo, na način, ki se, žal, ne razlikuje od mafijskega in kateremu formalne institucije slovenske države, politične stranke, mediji in civilna družba, vključno z univerzami, služijo bodisi kot zvesti soizvajalci ali pa kot uporabni idioti za neprekinjeno poustvarjanje slovenske Potemkinove vasi.

4. **Ustavnost kot propagandna krinka post-komunistične levice.** V tem povsem lažnivem okolju je zlorabljen še jezik in uporabljene besede imajo dejansko diametralno nasproten pomen od tistega, ki se jim ga na videz pripisuje. Sklicevanje na »ustavnost« poganja obstoječo protiustavnost; »samostojnost« dejansko terja ohranjanje odvisnosti; povečevanje »avtonomije« uveljavlja politično podrejanje; zaklinjanje na »nepristranskost« je v funkciji ohranjanja pristranskosti; bolj kot se poudarja »strokovnost«, bolj sta zacementirana propaganda in ideološko enoumje. Pri vsem skupaj pa je ključno krčevito oklepanje obstoječega proračunskega financiranja, ki je vir proračunskega monopola tiste politike, ki je na oblasti dlje časa. To je v slovenskem kontekstu, zaenkrat, pač t.i. post-komunistična leвица. Post-komunistična zato, ker v Sloveniji nimamo niti normalne levice niti normalne desnice zahodnoevropskega tipa. Prav to je temeljni problem in s tem tudi kraj iskanja rešitev za slovensko republiko.
5. **Bitka za razumno, zmerno, inkluzivno in konsenzualno politično sredino.** Kakovostne demokracije ni brez kakovostnih političnih strank, profesionalnih medijev ter robustne civilne družbe. Zahod po naravi stvari, sili politične stranke evropske izkušnje po drugi svetovni vojni pričajo o tem, da demokracija lahko vzdržno deluje samo, če politične stranke pošteno tekmujejo za glasove na sredini. Ko se zgodi, kot se dogaja danes, da v sredino vdrejo politični radikalci, iz nje iztisnejo sredinskega volivca in vanjo vrinejo vrednote, stališča in razprave z obrobja. V taki družbi, kot je danes tudi slovenska, se razmahne radikalnost, vodijo se kulturni boji, ki mestoma že spominjajo na državljansko vojno. V taki družbi izgubljammo vsi, razen mafija, tista v prenesenem in neprenesenem pomenu. Taka družba je, zato, zapisana najmanj stagnaciji, če že ne propadu.
6. **Osredinjenje politične kulture civilne družbe z dvokrožnim volilnim sistemom.** V teh okoliščinah je nekaj treba storiti. Eno od ustavnopravnih zdravil je volilni sistem. Če proporcionalni sistem, kot ga imamo danes in ki v oblikovanju svojih volilnih okrajev tako ali tako ni skladen z ustavo, drobi slovensko politično stvarnost in krepi ekstremiste vseh barv, je rešitev v uveljavitvi dvokrožnega volilnega sistema. Ta, po naravi stvari, sili politične stranke, s svojimi besedami in dejanji nagovarja sredinskega volivca. Tega pa bi morala ne le nagovarjati, temveč ustvariti civilna družba. Druga rešitev za dekadenco slovenske republike je torej osredinjenje civilne družbe. Nastopil je skrajni čas za intelektualno prebujenje civilne družbe, ki bo s svojo trezno, z argumenti podprto in v evropskih vrednotah utemeljeno razpravo, odprla tisti prostor, v katerem bi se slovenski državljani in državljanke spet povezali v resnično demokratično skupnost, zelo različnih ljudi, ki pa jih obenem veže privrženost živeti v blagostanju skupaj.

7. **Profesionalni mediji v službi resnice kot pogoj poštene politične tekme.** Takemu osredinjenju slovenske republike pa bodo morali slediti tudi mediji, ali pa jih več ne bo. Svetovni splet namreč ponuja neskončno možnosti za neprofesionalno, pristransko, navijaško in propagandno dejavnost, ki je po vrhu vsega še brezplačna. Resni mediji, tisti torej, od katerih je odvisen obstoj slovenske republike, so v primerjavi z medijsko kloako, ki jo ponujajo socialna omrežja, nekonkurenčni, pa če se trudijo biti še tako slabi. Edina rešitev zanje je torej res kakovostno medijsko poročanje, za katerega ni mogoče pričakovati, da bo objektivno, zahteva pa se, da je profesionalno, v službi pravice vedeti, ne pa v izkrivljanju dogodkov in dejstev, kot narekujejo vplivni, zakulisni politični in ekonomski interesi.
8. **Svobodna gospodarska pobuda ter inštitucionalna svoboda znanosti in univerz.** Nazadnje pa ključ do izboljšanja stanja slovenske republike ni v rokah države, temveč v rokah zasebnikov. Ti morajo uveljaviti svobodno gospodarsko pobudo, kot jo zagotavlja ustava. Ti morajo zahtevati vzpostavitev poštenega sistema, ki bo nagrajeval najboljše, ne pa najbolj naše. V tej preobrazbi slovenske družbe pa, seveda, ne morejo izostati slovenske univerze in raziskovalne organizacije. One so prve poklicane k odprtosti, konkurenčnosti in tekmovalnosti, kot viru ustvarjalnosti, ki zahteva odpravo finančnih in regulatornih monopolov, ki so vezani na status institucije, namreč javno nasproti zasebnemu, namesto na njeno kakovost oz. meritokratski značaj.
9. **Enakopravnost, svoboda, solidarnost, meritokracija.** Sklenemo lahko, da je stanje slovenske republike v jeseni 2020 izrazito nezavidljivo, a še ne nepopravljivo. Zdravstveno krizo je še mogoče izkoristiti za osredinjenje Slovenije, za njeno politično, civilnodružbeno, medijsko in zasebno koncentracijo okoli vrednostnega jedra slovenske države, okoli polja svetega, ki ga sestavljajo tri vrednote: enakopravna svoboda, solidarnost in meritokracija. Želimo, zares terjamo, Slovenijo, v kateri bomo vsi posamezniki enakovredno in enakopravno lahko sodelovali v pošteni (politični, pravni, medijski, univerzitetni, raziskovalni, ekonomski, zares celokupni družbeni) tekmi, ki bo nagrajevala najboljše po meritokratskem kriteriju in kjer bo z ukrepi socialne države v duhu vrednote solidarnosti poskrbljeno, da bo lahko vsakdo živel najmanj človeka vredno življenje.

II. Slovenska demokracija in bremena tranzicijske krize 1990 – 2020

10. **Neurejenost slovenske parlamentarne demokracije.** Marca 2018, štiri in pol mesece pred iztekom mandata je odstopil predsednik vlade (in predsednik SMC) Miro Cerar. Razlogi: drugi tir in porušeni odnosi v koaliciji. Če se ozremo nazaj – nič novega: Koalicija DEMOS se je razpustila že po dveh letih vladanja in omogočila nove

volitve leta 1992. Pred iztekom mandata je leta 2000 odstopil predsednik Vlade Janez Drnovšek. Po konstruktivni nezaupnici ga je nasledil Andrej Bajuk – do rednih volitev jeseni istega leta. Janez Janša je bil zadnji predsednik vlade, ki je izpolnil ves štiriletni mandat 2004 – 2008. Prej in potem so odstopili ali bili razrešeni Janez Drnovšek (2002), Borut Pahor (2012), Janez Janša (2013) in Alenka Bratušek (2014).

11. **Rezultat volitev 2018 – zmaga SDS, manjšinska vlada LMŠ.** Na volitvah junija 2018 je močno (z relativno večino 25%) zmagala Janševa SDS. Po tem, ko je pet levosredninskih strank, v sodelovanju z Levico, predlagalo imenovanje mandatarja za manjšinsko Vlado, je avgusta pet podpisnikov poslalo odprto pismo poslancem Državnega zbora, v katerem so, med drugim, zapisali: »Onkraj razumnega dvoma je, da ta vlada ne bo stabilna, uravnotežena, razvojna in reformna. Žal bo politično pristranska, retrogradna, reformno, razvojno in projektno neučinkovita, ter po večinskih ocenah političnih poznavalcev kratkotrajna. Dodajamo, da bo kot ena od skrajno levih vlad nesposobna vzpostaviti za Slovenijo vzdržne prijateljske odnose z vladami sosednjih držav Avstrije, Madžarske, Hrvaške in Italije, pa tudi z vladami osrednjih držav EU Nemčije in Francije ter z ZDA kot voditeljico evro-atlantske obrambne zveze.« Podpisniki odprtega pisma so se sklepno zavzeli za drugačno, na širši večini temelječo – razvojno koalicijo in reformno vlado.
12. **Inkluzivnost osamosvojitvene sredine.** Odprto pismo je tudi takole povzelo delovanje slovenske demokracije po letu 1990: »Prvi zgodovinski dogovor o nacionalno verodostojnem vodstvu države je bil oblikovan v času ustanavljanja Slovenije. Njegov rezultat je bila na plebiscitu izglasovana suverenost Slovenije, demokratični prevzem upravne, gospodarske in vojaške oblasti na slovenskem ozemlju ter ustavna ureditev demokratične in pravne države na podlagi spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Desetletno Drnovškovo obdobje je Slovenijo stabiliziralo v kontinuiteti leve tranzicije, končalo pa se je s posrečeno integracijo v EU in NATO. Sledila sta pluralna povezava Zbora za republiko in mandat Janeza Janše, ki sta nadaljevala politiko stabilne inkluzivnosti z desno-sredinskim predznakom. Temu mandatu je sledilo novo desetletno obdobje politične nestabilnosti, nepredvidljivosti in razvojne nemoči.«
13. **Tranzijska regresija po Drnovšku.** Naslednje obdobje 2010 – 2020 opisujeta, med drugimi, tudi naslednji dve državljanški pobudi za nove razvojne strategije: »Ukrepi morajo biti utemeljeni na prepričljivi viziji svobodne, ustvarjalne in sproščene Slovenije. Gospodarstva, ki ga ne bo več utesnjevala državna kontrola in prisila. Civilne družbe, ki se bo sprijaznila z nujnimi reformami javnih služb. In političnih tekmecev, ki se bodo borili za mandat volivcev strpno, brez nepomirljivih ideoloških sporov izpred sedemdesetih (1940-1945) in izpred dvajsetih let.« (1990-1991) (Peter Jambrek, 14.11.2011). - “Propada infrastruktura, slabša se kvaliteta storitev javnega sektorja. Mladi izgubljajo perspektivo. Beg možganov v kombinaciji s staranjem prebivalstva in stagnirajočim zasebnim sektorjem predstavlja strateško grožnjo ne zgolj standardu

prebivalstva, ampak temeljem naše državnosti... Gospodarstvo v veliki meri ostaja v državnih, torej političnih rokah. Državna podjetja ostajajo temelj ekstraktivne ekonomije in peskovnik zajedavskih omrežij... Na državotvornih področjih so stvari še slabše. Zunanja politika niha med vzhodom in zahodom ter med Srednjo Evropo in Balkanom. Pravna država po vseh objektivnih mednarodnih primerjavah deluje praktično najslabše v EU. Odsotnost delujočih pravnih poti ogroža pravičnost, red in mir v družbi, onemogoča pošteno delovanje gospodarstva in s tem dodatno zmanjšuje privlačnost Slovenije za nove naložbe... Socialno državo pred zlomom rešujejo samo potrpežljivost ljudi in požrtvovalnost zaposlenih v zdravstvu in sociali. Zdravstveni in pokojninski sistem sta nevzdržna, kar predstavlja neposredno grožnjo za življenje in zdravje ljudi ter njihovo dostojno staranje. Slovenski izobraževalni in raziskovalni sistem ne sledita mednarodnim trendom, kar odganja najboljše in dolgoročno ogroža intelektualno podstat naroda... Nenazadnje sta sistemsko, ekonomsko in kadrovske podhranjena tudi slovenski varnostni in obrambni sistem, kar pomeni neposredno grožnjo za varnost te države, njenih državljanek in državljanov in to prav v času, ki ga zaznamujejo veliki geo-strateški premiki in naraščajoča begunska kriza” (Mark Boris Andrižanič in 14 sopodpisnikov, 15.9.2015).

14. **Predvidljivi odstop manjšinske vlade volilnih poražencev.** Odprto pismo podpisano 13. avgusta 2020 so vsi nosilni mediji tranzicijske levice (Delo, Dnevnik, Večer, RTV, POP TV) zamolčali. Naslovniki so ga spregledali. Mandatar Marjan Šarec je sestavil manjšinsko »vlado poražencev«, ki je bila imenovana 13. septembra 2018. Odstopil je 29.1.2020. Razlog odstopa: dopolnilno zdravstveno zavarovanje; odrekli so se mu Levica, Andrej Bertonec, Aleš Šabeder, Borut Jamnik. Nova Vlada Janeza Janše je nastopila 13. marca 2020, malo po prvem valu epidemije in pandemije Covida 19, ter posledične zdravstvene ter ekonomsko-socialne krize v Sloveniji, Evropi in svetu. Nadaljujemo z razmišljanjem o pogojih, poteku, učinkih in prognozah slovenskega sistema po nastopu in po prvem polletju Janševe vlade od marca 2020 dalje.
15. **Sistemska kršitev pravice do svobode sprejemanja vesti in mnenj.** Kritiki političnih in zakonodajnih stališč in ukrepov aktualne vlade Republike Slovenije (marec 2020-) glede svobode in nepristranosti medijev, ter glede pravice do svobode tiska in govora v državi so zaskrbljeni zaradi domnevnih posegov vlade, ki da omejujejo svobodo, avtonomijo, nepristranost in finančne temelje osrednjih medijskih ustanov v državi, in ki da posegajo v temeljno ustavno in demokratično pravico državljanov in volivcev do svobode izražanja. Natančneje, gre za položaj in usmeritev naslednjih osrednjih in vodilnih tiskanih in elektronskih medijev v Sloveniji: jutranjik Delo, Dnevnik, večernik Večer, javna Radio-televizija Slovenija in zasebna POP TV. V navedenih medijih objavljene informacije in komentarji o aktualnih in dolgoročnih političnih dogodkih v državi in v tujini predstavljajo nosilni, odločilni, jedrni in večinski korpus javnih sporočil slovenskim državljanom in volivcem. Omenjeni mediji in njihova politična

sporočila odločilno pogojujejo izvrševanje pravice do svobode izražanja slovenske javnosti v pomenu sprejemanja, zbiranja in širjenja vesti in mnenj. Ustava namreč v 39. členu varuje temeljne demokratične pravice do svobode izražanja misli, govora, javnega nastopanja in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Zanima nas torej vloga osrednjih in dominantnih slovenskih medijev, njihovih urednikov, novinarjev in komentatorjev v omenjenem dvostranskem procesu izražanja in sprejemanja misli, vesti, mnenj ter informacij.

16. **Mediji v lasti tranzicijske levice.** Nalašč uporabljamo izraz »mediji v lasti«, vedoč, da je kak medij tudi v pravno-formalni lasti tranzicijskega podjetnika, Šrota ali Petriča. Vendar je, tudi po izvedenem privatizacijskem veriženju, ostal v dejanskem lastništvu partije - prispodobe za štiri levo-tranzicijske in opozicijske parlamentarne stranke. V Republiki Sloveniji je splošno znano, raziskovalno verificirano, v strokovnem tisku objavljeno ter na podlagi konkretnih primerov dokazano dejstvo, da zgoraj naštetih osrednjih slovenskih medijev delujejo dosledno in v celoti skladno z ideološkimi in aktualno političnimi preferencami tranzicijske levice. Za to opcijo, ki ni niti leva niti socialdemokratska v izvornem zgodovinskem pomenu zahodne evropske politične kulture, sta se uveljavila sinonimna naziva kontinuiteta in tranzicijska leвица. V organizacijskem pomenu jo sestavljajo politične stranke, ki so v času slovenske demokratične in ustavne osamosvojitve nastale iz t.i. družbeno-političnih organizacij bivšega nedemokratičnega režima, konkretno iz Zveze komunistov, Socialistične zveze delovnega ljudstva in Zveze socialistične mladine. Zanje se je kmalu po osamosvojitvi Slovenije, zlasti v tedanji reviji Mladina, uveljavil generični izraz »stranka socialističnega samoupravljanja«. V tej luči je lastništvo osrednjih slovenskih medijev, predvsem tiskanih, šolski primeri post-tranzicijske medijske krajine, ker gospodarske družbe iz nepovezanih industrijskih sektorjev investirajo v prevzem medijev, da bi lahko učinkovito varovale interese neformalnih omrežij. Mediji sploh nimajo strateških lastnikov, razen če s »strategijo« v tem primeru razumemo ohranitev oblastniški položajev leve nomenklature.

17. **Ideološki aparat velikih pet medijev: Delo, Dnevnik, Večer, RTV in POP TV.** Korpus petih osrednjih in večinskih medijev v državi, še posebej tudi javne RTV, objavlja in vrednotno ocenjuje politične dogodke doma in v tujini skladno s strateškimi usmeritvami strank tranzicijske levice. S socialno-sistemskega vidika pa omenjene politične in ideološke usmeritve pogojujejo interesi slojev, ki sestavljajo med tridesetletno tranzicijo preoblikovani Djilasov - tudi današnji slovenski - stari novi razred bivše partijske in današnje etatične politične birokracije. Politika, agitacija, ideologija, in propaganda današnje slovenske tranzicijske levice in njenih medijev - vseh osrednjih tiskanih in elektronskih medijev v državi - predstavljajo vsebinsko kontinuiteto navodil partije še iz obdobja bivšega nedemokratičnega režima, prevedenih v ohlapnejše, bolj splošne, vendar natančno prepoznavne ideološke klišeje

»prvorazrednosti« in »drugorazrednosti« ter ustreznega medijskega rangiranja in selektivnega objavljanja političnih vesti in vrednot:

18. **Zunanji in notranji sovražniki režimskih medijev.** »Drugorazredni« in zato posledično sistematično zapostavljeni, zamolčani, pristransko, enumno označevani, tudi žigosani so naslednji empirični pojavi in vrednote ter njihovi medijski prevodi v tako ali drugače objavljene novinarske prispevke v obliki vesti, informacij in komentarjev: Slovenija kot narodna skupnost, Republika Slovenija kot nacionalna država, proces osamosvojitve Slovenije v času vseljidskega pomladnega gibanja, revolucionarni izvor Socialistične republike Slovenije v okviru SFRJ, množični poboji, zaplembe, podržavljanja, aretacije, kazenska taborišča in drugi represivni ukrepi prevzema oblasti po drugi svetovni vojni, totalitarnost komunizma kot oblike bivšega nedemokratskega režima, Katoliška cerkev in vera, zasebna lastnina in svobodno podjetništvo na področjih gospodarstva in storitev družbenih dejavnosti, Nato, ZDA, Višegrajska skupina vzhodno in srednje evropskih držav, državni monopoli v gospodarstvu in storitvah družbenih dejavnosti, itn, idr, itd. Enako velja za javne osebnosti: »Nenaše« obravnavajo enako kot v času bivšega nedemokratskega režima kot »razrednega sovražnika« - notranjega in zunanjega, jih žigosajo in jim lepijo etikete »desničarjev«, neliberalnih populistov, avtoritarcev, itd, itn, idr.
19. **Avantgardnost slovenskih osrednjih medijev.** »Prvorazredne« in zato sistematično privilegirane pa so v slovenskih osrednjih, recimo kar »partijskih« medijih (Delo, Dnevnik, Večer, RTV, POP TV) naslednje teme in usmeritve: Javni status »družbenih dejavnosti« na področju storitev, podjetja v državni lasti, NOB in partizani med drugo svetovno vojno, simbolna pozitivna vrednostna kontinuiteta osebnosti, zgodovinskega spomina, spomenikov, nazivov, dogodkov, stanj in okoliščin iz obdobja NOV, povojni prevzem oblasti, diktator Josip Broz Tita in sistemski pomen izvorov, nastanka in delovanja bivšega nedemokratskega režima Jugoslavije 1940 - 1990, prvorazrednost vsega državnega in javnega ter drugorazrednost vsega privatnega, tržnega, konkurenčnega, aktivni sporočilni in propagandni angažma vseh osrednjih medijev v predvolilnih procesih na strani ene same politične opcije – tranzicijske levice, ne glede na to, ali je slednja na oblasti ali v opoziciji. »Naše« javne osebnosti osrednji mediji slovenske tranzicijske levice promovirajo, hvalijo, se jim prilizujejo, jih povzdigujejo in jim lepijo slavošpevne nalepke – tako živim kot že pokojnim.
20. **Bitka za avtonomijo politične uslužnosti monopolnih medijev.** Slovenski osrednji in dominantni mediji so izrazito, poudarjeno in razpoznavno pristranski v korist slovenske tranzicijske levice. Popolna neuravnoteženost medijskega prostora pomeni korenit in sistemski poseg v ustavne pravice do svobode izražanja najmanj polovice slovenskega volilnega telesa. Po drugi strani pomeni taka omejitev pravice do svobode izražanja odločilni privilegij in vsestransko prednost tranzicijske levice v vseh demokratičnih procesih v državi. Zato so razumljivi njeni pozivi za celovito ohranitev

zatečenega privilegija medijskega monopola. To velja za vse pozive in izklicevanja zahtev za medijsko »samostojnost« (beri: odvisnost), »avtonomijo« (beri: politično podrejenost), »nepristranskost« (beri: pristranskosti), »strokovnost« (beri: propagandno in ideološko enoumje), finančne vire (beri: ohranitve proračunskega monopola levo uslužne RTV in drugih »osrednjih medijev) in za s predpisi varovane statuse današnjih slovenskih osrednjih – dejansko partijskih glasil. Slovenski dominantni tiskani in elektronski mediji vse od nastopa aktualne Vlade RS promovirajo lastni položaj osrednjega ideološkega aparata vladajočih birokratskih slojev in njihovih strank tranzicijske levice. Vzdrževanje njihovega *statusa quo* bi pomenilo nadaljevanje njihove podrejenosti eni sami politični opciji, njihovo ustrezno pristranost, odvisnost, nesamostojnost, nestrokovnost in sporno profesionalno etičnost. Vsaka sprememba zatečenega statusa slovenskih medijev v smeri njihove politične, vrednostne in ideološke pluralnosti bi pomenila dobrodošel odmik od sedanjih sistematičnih, množičnih in hudih kršitev temeljnih, sicer z ustavnimi in evropskimi normami varovanih demokratičnih pravic do svobode izražanja in sprejemanja vesti. Sprememba je še posebej utemeljena glede delovanja RTV. Ta naj bi bila »javni« medij in je kot taka tudi financirana z obveznim prispevkom. Njen »javni« status je tudi zakonsko utemeljen. Iz njega izhaja posebna zavezanost posredovati javnosti uravnotežene informacije, vključevati enakopravno vse relevantne družbene dejavnike in politične opcije, brez privilegijev, dajanja prednosti enim in zapostavljanja drugih. Prav ta »javni« medij mora biti posebej zavezan nepristranskosti, neodvisnosti, resnici in so zato spremembe njegove sedanje sprevržene vloge nujne.

21. **Fenomenologija slovenskega političnega samouničevanja.** Zdi se, da prvo polletje desnosredinske Janševe vlade od marca 2020 dalje še izraziteje, vidneje in močnejše označujejo procesi vzajemnega izničevanja, destrukcije, poskusov likvidacije. To so nikoli končani procesi slovenskega samouničevanja, vedno znova začeti, nasilno in umetno sklenjeni postopki systemskega poboja, ki pripeljejo ali naj vodijo do delnega ali celovitega fizičnega in simbolnega uničenja sovražnika. Posledično pa do nadaljnjih napetosti, entropije in zagrizenosti republiške kače v lastni rep.
22. **Osvobodilna fronta in Slovenska pomlad.** Zadnji zgodovinski primer takega poboja, površne konverzije in totalne systemske prevlade enega od obeh sovražnikov je predstavljala državljanska vojna med okupacijo, ki je bila, med drugim, dobrodošla krinka, okvir in izgovor za vzajemno pobijanje. Zadnji zgodovinski primer konverzije in systemske prevlade enega od nasprotnikov v urejenem spopadu so bile parlamentarne volitve aprila leta 1990, nacionalni referendum (plebiscit) decembra 1990, uveljavitev ustave suverene slovenske republike decembra 1991 ter evropski in atlantski referendum leta 2003.
23. **Slovenija znotraj glavnega toka evropske civilizacije.** Ne glede na inštitucionalne dogodke iz repertoarjev slovenske parlamentarne demokracije pa pomeni trideset let

slovenske tranzicije vendarle počasno, nenehno, kontinuirano polnjenje formalne demokratične ustavne posode slovenske republike s prvinami meritokracije, dejavne konkurence na podlagi avtonomije pravnih in fizičnih, domačih in tujih pravnih oseb v gospodarstvu, politiki in kulturi. Torej počasno približevanje slovenskega sistema normalnemu zgledu evropskega socialno-tržnega gospodarstva in države blaginje – v razliko od totalitarnih sistemov fašizma, nacionalnega socializma in komunizma (realnega socializma) na eni strani. Programski cilj so liberalna razmerja med državo, civilno družbo in ekonomijo po zgledu demokratičnih držav našega časa.

24. **Labilno in nepredvidljivo politično ravnotežje po volitvah 2018.** Parlamentarne volitve leta 2018 so potekale v približno izenačenem razmerju sil med novimi in starimi subjekti, inštitucijami in strankami, med etatizmom in tržiščem, med dirigiranimi levimi mediji in prosto ustvarjalnimi ter fluidno pretočnimi informacijami manjšinskih medijev iz političnih in socialnih omrežij. Volitve so ustvarile labilno, negotovo, vedno znova nepredvidenim dogodkom prepuščeno ravnotežje, katerega edini namen je bil vzdrževanje *statusa quo*, ključna pomanjkljivost pa nesposobnost reševanja nacionalnih konfliktov in problemov, kaj šele razvojnih programov. Tako kot so dale volitve same naključni in umetno manipulirani koalicijski izid, tako se je taisto krhko in slučajno ustvarjeno razmerje po spletu nenačrtovanih dogodkov prevešalo in v začetku leta 2020 prevesilo v nasprotno smer in na nasprotno stran – desnosedinske koalicije. Izid je bil blizu pobudam odprtega pisma neposredno pred imenovanjem Šarčeve manjšinske vlade avgusta 1918.
25. **Zakaj so tisti, ki izgubljajo birokratske pozicije, paranoični in napadalni?** Tridesetletna simbolna ter inštitucionalna dominacija konzervativnih sil v obrambi *statusa quo*, etabliranih privilegijev, interesov ter ideoloških aparatov je nenadoma postala sistemsko negotova. Še več, skoraj nevidno, počasno, vendar zanesljivo slovensko drsenje v evropsko in še posebej srednjeevropsko normalnost je postalo neznosna grožnja in nesprejemljiva politična opcija za osebe in organizacije, ki so bile varno in dolgotrajno vzdrževane ter odvisne od birokratskega položaja znotraj podedovanega etatističnega proračunskega razdeljevanja sredstev in dobrin. Dejstvo je, da so percipirane izgube v tranziciji od starega k novemu vedno težje sprejemljive za inštitucionalne in fizične subjekte, katerih status je odvisen od položaja v sistemsko urejeni birokraciji, torej od položajev, ki jih varuje hierarhija, ne pa meritokratska sposobnost ustvarjanja novih dobrin in storitev oziroma od podjetniške prodornosti na odprtem tržišču ter v gospodarski in politični konkurenci. Spremembe in reforme pa eksistenčno ne ogrožajo tistih ki svoje dohodke ustvarjajo sami, seveda pa tiste, ki jih posredno ali neposredno pridobivajo od državne birokracije in iz državnih sredstev.
26. **Histerija rušenja vlade – zlepa ali zgrda.** Zato je prav od letošnjega (2020) marca naprej več kot očitno, da predstavlja izguba kontrole nad državnimi viri denarja neznosno grožnjo za vitalne interese vseh tistih posameznikov in slojev, ki se bojijo, da

nikoli več v svojem življenju ne bodo znali in zmogli ponovno pridobiti svojih proračunsko zagotovljenih statusov. Zato ob petkih kolesarijo, na medijskih tarčah brezobzirno linčajo osebnosti svojih nasprotnikov, ki jih percipirajo kot sovražnike, in pozivajo k nasilju. V grozi pred lastno simbolno ali ekonomsko invalidnostjo ali izgubo oblasti in bankrotom grozijo celo z ubojem nasprotnika. V praktičnem pogledu zahtevajo zamenjavo vlade, tako ali drugače, zlepa ali zgrda. Ko se od praktičnega nasilja privzdignejo na njegovo ideološko-propagandno raven, zasledimo sramežljive pozive k ukinitvi ali vsaj zmanjšanim pristojnostim parlamentarnih političnih strank. Poulični zdrs do biciklov in gorečih bakel pa so postali predmet psihoanalitičnih domnev o lapsuzu, ki opozarja na zgodovinske vzore iz časov, ko so se kotile evropske diktature dvajsetega stoletja.

27. Farsičnost aktualne medijske konstrukcije slovenske realnosti. Nova oblast je tokrat (lahko) mirna. Na položaj je prišla po nenačrtovanem spletu okoliščin, ki se je prevesil v labilno ravnotežje med notranje neurejenima nasprotnikoma. Strah doslej zgolj konzervativne opcije se je sprevrgel v nostalgično izklicevanje bivše totalitarne urejenosti, v re-akcijo in regresijo. Po Sloveniji je spet zadisalo po revoluciji, državnemu udaru, prevratu, povratku na staro po vsej sili, za vsako ceno. Tudi zato je sedanje vlada (lahko) mirna – karkoli se ji bo zgodilo – predčasne volitve ali konstruktivna nezaupnica, ali učinkovito vladanje do naslednjih rednih volitev, je predvidljivo. Novo je nekaj drugega: Da je prevlada statusa quo tranzicijskega režima postala negotova. Približno vseeno je, kako poimenujemo vzvode režimskega *statusa quo*: partija, stranka samoupravnega socializma, kontinuiteta, tranzicija, globoka država, levica, ali še kaj. Dejstvo je, da na tej strani zmanjkuje idej, zaupanja vrednih oseb, denarja, legitimitete – in vere v bodočo prevlado.

28. Halucinacija kot identiteta in kot propaganda. Izvedbo oktobrske napovedi tranzicijske levice, da bo ponovno prevzela oblast (s konstruktivno nezaupnico) naj bi omogočilo rušenje vodstev dveh koalicijskih strank in predrugačenje njihovih orientacij od politične sredine nazaj v okrilje tranzicijske levice. Pomeni tudi vračanje k mimikriji, tokrat v obliki deklaracije o novi koaliciji »ustavnega loka«. V propagandnem smislu pa oktobrsko kampanjo naskoka na oblast spremlja retorika »izstopa iz Janševega vlaka norosti« ter apokaliptična napoved »jutra, ko se bomo zbudili v neki popolnoma novi Sloveniji.« Prispodobe niso slučajne: Že omenjeni »glavni tok evropske civilizacije« slovenska tranzicijska levica prevaja in preoblikuje v »vlak norosti«, da ga vlakovodja vozi v prepad neliberalne avtoritarnosti, natančneje, fašizma. Vse skupaj se površnemu očesu prikazuje kot surrealistični privid, kot blodnja brez opore v realnem svetu. Ne bo držalo: Tranzicijska levica s tem propagandnim prijemom preko svojega osrednjega ideološkega in medijskega aparata zahteva nemogoče - povratak na staro. Posledično pa polarizira republiko veliko ostreje kot so si jo upale njene predhodnice – Zveza komunistov in njene transmisije - leta 1990. Je histerično medijsko linčanje z direktnim namenom politične likvidacije (Počivalšek, Pivec, Janša) samo farsa, ali kaj več?

Dejstvo, ki ob takih ugibanjih ostaja nespremenjeno, pa je, da ne glede na konkretni izid aktualnih konfrontacij, sistemsko razmerje sil ostaja enako. Slovenija je znotraj glavnega toka evropske in še posebej srednjeevropske civilizacije. Čeprav se včasih zdi, da plavamo na istem mestu, gre tok, ki nas nese, hočeš nočeš dalje. Lahko da kakšna propagandna, slepilna in sleparska, izmišljena in prevarantska poza koga prepriča, vendar: Zgodovine se ne da zaustaviti in totalitarizma se ne da ponovno vzpostaviti – ne zlepa, ne zgrda.

29. **Razvidnost aktualne polarizacije in njene perspektive.** Polarizacija, ki je nastala po enostranski, od tranzicijske levice vsiljeni politični konfrontaciji, ter medijski in poulični, hvala bogu le simbolni represiji, je okrepila desno osamosvojitveno stran in oslabilo levo tranzicijsko opcijo. Izenačenost in ravnotežje sta popolna, čeprav prehodna v korist nacije. Ključna pa je naslednja ugotovitev: Prvič po letu 1990, po vseh dosedanjih tridesetih letih, je tranzicijska levica opustila strategijo svoje mimikrije, ne preoblači se več v vedno nove kostume, kot običajno kar na odprtem odru, pred radovednimi in začudenimi gledalci. Ne pokriva se s figovimi listi, ne ustvarja vedno novih mavričnih koalicij, in partijska glasila objavljajo samo preverjeno cenzurirana besedila, ki zvesto sledijo liniji omrežja centralnih komitejev. Pravzaprav nimajo druge izbire – ker ni več presežka zvestih kadrov, ponižnih bralcev in gledalcev uradnih sporočil, denarja in mednarodne podpore. Tranzicijska levica ni nikoli dajala prednosti Slovencem in Slovenkam kot narodu, niti Sloveniji kot državi. Prednost je imela vedno partija v navezi s svojo internacionalno centralo v Moskvi ali Beogradu. Ker pa slednje ni več, se je slovenska partija znašla v limbu, v katerem lebdi in improvizira, da bi se vsaj še od danes na jutri ohranila na oblasti.

III. Programske ideje za rešitev krize in za renesanso slovenske republike

30. **Nacionalna razvojna strategija.** Vključevanje vseh dejavnikov, od javnih do zasebnih, od desnice do levice, naj temelji na naslednjih nacionalnih resursih: surovine (zlasti les in kamen, kmetijstvo), geostrateški položaj Slovenije (promet, turizem, kulturna dediščina in narava) in človeški viri. Civilna družba upravičeno pričakuje od oblasti učinkovito upravljanje s temi nacionalnimi teritorialnimi resursi, to je njena ključna naloga, zato plačujemo davke, v javnem ali zasebnem sektorju. Učinkovito upravljanje je moč doseči le s človeškimi viri, zato je potrebno vzpostaviti kvalitetno izobraževanje in raziskovanje - tako v javnem kot zasebnem sektorju, njegovo preverljivost v širokem mednarodnem prostoru, in prepoznavnost Slovenije. Preprečiti je potrebno nadaljnji

beg možganov, doseči (politično) spravo ter zavest nacionalne pripadnosti, uspešni skupnosti.

31. **Od monopola do sproščene Slovenije.** Kadri zaposleni v monopolnem sistemu državnih in pretežno državnih podjetij in v podsistemih monopolnih javnih služb se sami po sebi in prostovoljno nikoli ne bodo odpovedali svojim interesom. Imajo stalno službo, ki je ne ogroža trg, določajo vedno nova pravila in postopke in tako utemeljujejo svoj obstoj. Svobodne in konkurenčne inštitucije civilne družbe lahko delujejo in napredujejo, če država ne posega v pravice do svobodne gospodarske pobude, tudi zasebnih subjektov in tudi na storitvenih področjih zdravstva, šolstva, raziskovanja in upravljanja. Država naj deluje predvsem kot spodbujevalec novih idej in konceptov, ne pa kot ekskluzivni monopolni nosilec gospodarskih dejavnosti in storitev. Zato je že skrajni čas, da se prizna veljavo konkurenčnosti znotraj socialno-tržnega sistema, in da tudi inštitucije državnega sistema delujejo po primerljivih ekonomskih kriterijih, kot zasebno podjetništvo. Posamezniki ali zasebne organizacije, ki pridobijo javne kvalifikacije (licence, akreditacije) za izvajanje določene storitve, morajo imeti pravico, da pod enakimi konkurenčnimi pogoji sodelujejo pri proizvodnji javnih dobrin in pri izvajanju javnih storitev. To pa je nujni pogoj za zaustavitev bega možganov, ljudi in kapitala in države v tujino. Prav obratno, Slovenija naj bo država, ki je odprta in prijazna za kapitalska vlaganja v interesu svojega prebivalstva. Konkurenčnost in zasebna pobuda v zdravstvenem sistemu bosta prispevala h kakovosti zdravstvenih storitev in za skrajšanje čakalnih vrst. Žolčni napadi na zasebne zdravnike ne bodo odpravili sedanjih potovanj slovenskih bolnikov na operacije v tujino.
32. **Znanost in univerze.** Novi zakon o znanstveno raziskovalni in inovacijski dejavnosti (ZZRID) ne sme ustvarjati monopolov, temveč naj vzpostavi mehanizme za učinkoviti razvoj dejavnosti v družbeno dobro. Spodbuja naj aktivno angažiranje in sodelovanje vseh zasebnih, javnih in državnih raziskovalnih organizacij. Raziskovalna dejavnost je izjemno pomembna za uveljavitev in razvoj katerekoli univerze – zasebne, javne in državne. Zato je razvojno dobrodošlo, da Združenje zasebnih raziskovalnih organizacij v sodelovanju z univerzami nastopa samostojno v odnosu do oblasti. Status visokošolskega učitelja pa že po svojem poslanstvu ne more biti izključno raziskovalne narave, ampak mora prispevati za izvajanje učnih programov nosilcev predmetov. Nenavadno in neprimerno je, da obstaja v slovenskem visokošolskem in raziskovalnem prostoru sorazmerno veliko število javnih in državnih raziskovalnih zavodov, katerih pričakovano znanje pa se premalo ali sploh ne vključuje v izobraževalno dejavnost. Zato se je težko znebiti občutka, da so javna sredstva za raziskovalno dejavnost v teh primerih vložena le sama sebi v namen. S sistemom »stabilnega« financiranja raziskovanja, ki bi bilo namenjeno izključno javnim in državnim zavodom, bi se ta razkorak v primerjavi z razvitim svetom, kjer so prav zasebne ustanove vodilne, le še poglobil. Zato je tako pomembno pluralno financiranje vrhunskih raziskovalnih projektov.

33. **Tranzicijska levica ogroža in uničuje slovensko gospodarstvo.** Tranzicijska levica s svojo zgrešeno politiko ogroža gospodarstvo in posledično ostale družbene dejavnosti. S populističnimi predlogi in ukrepi najbolj prizadene revnejše sloje, upokojeince, bolne in brezposelne, skratka najbolj ranljive skupine. Učinkovite ekonomske politike je nezdržljiva z etatističnimi in real-socialističnimi ideološkimi načeli, ki so prevladovala skozi vseh dosedanjih 75 let in so vplivna še danes. Zato kapital beži iz Slovenije. Vlado v sedanjem mandatu ocenjujemo za uspešno, reformo in razvojno: ker si prizadeva za debirokratizacijo in učinkovito organizacijo birokratskega državnega aparata, ker poizkuša reducirati število državnih predpisov na razumno mero, ker podpira gospodarske pobude in tržno sprostitev gospodarstva. Važno je, da se država čim bolj umakne iz gospodarstva.
34. **Pandemija, ekonomija in državna blagajna.** Sedanja vlada je pridobila 11,0 milijard € nepovratnih in povratnih evropskih finančnih sredstev. Sredstva bo potrebno skrbno in preudarno vložiti, da nam bodo naslednja desetletja služila za blaginjo in potrebe državljanov. Populistično vlaganje v lažne socialne programe je pogubno.. Prav tako ne smemo pozabiti, da smo se do sedaj v času korona virusa dodatno zadolžili za 6,0 milijard €. Drugi val pandemije je trenutno v polnem zamahu. Nihče ne more predvideti koliko sredstev bo še potrebnih za blaženje socialnih težav ter za preživetje vitalnega gospodarstva. Vsa finančna sredstva, ki jih bomo potrebovali za lajšanje prebroditve pandemije bomo morali vračati z obrestmi. Potrebno se je tudi zavedati, da je že osnovni dolg države velik. Pred nami so zahtevni časi. Potrebujemo kompetentno vlado, ki bo zgoraj naštetu finančno stanje optimalno in kompleksno rešila oziroma sanirala.
35. **Ustavna ali samo dejanska uveljavitev večinskega volilnega sistema.** Kaj torej? Kot možnost predlagamo politično soglasje za naslednje volitve na podlagi ustavne uveljavitve dvokrožnega večinskega volilnega sistema. Ve se, kaj bi pomenila taka državna vseljudska pogodba: Konec tranzicije in legitimizacijo dveh zgodovinskih polov slovenske *res publicae*. Odpoved strategijam izničenja oziroma destrukcije sovražnika, priznanje legitimnosti političnega nasprotnika, sprejem že danih ustavnih pravil skupaj z na novo urejeno volilno igro. Naprezanje vsakega ob obeh političnih polov za pridobitev novih volivcev na območjih politične sredine, njuno politično približevanje do še skrajne identitetne razmejivne točke. Stabilno urejeni sistem razmerij med frakcijami nacionalnega političnega razreda. Nevtralnost, strokovnost in nepristranost uradnikov in sodnikov, ki naseljujejo plasti globoke države. In - konec koncev - neke vrste *de facto*, empirično dosežena sprava. Če se predlog za ustavno ureditev zatečenih političnih razmerij na podlagi dvokrožnega večinskega volilnega sistema zavrne, se bo nadaljevalo sedanje samodejno in empirično ustvarjeno, vendar krhko, neproduktivno in kratkotrajno politično razmerje med dvema konfrontiranima političnima poloma, vzpostavljeno *de facto*, brez ustavne regulacije. Ideja večinskega volilnega sistema je ponudba urejene politične tekme in poštenega, načeloma nepredvidljivega izida za obe strani. Potrdilo ga je ljudsko glasovanje decembra 1996.

Gre za inštitucionalizacijo, torej predvidljivo ureditev zatečenega razmerja sil, ki bi slovenskemu političnemu razredu, staremu in novemu, zagotovila spodobno, urejeno, po možnosti tudi ustavno legitimno opravljanje državniške funkcije v korist naroda in republike.

36. **Sredinska stranka z liberalnim profilom in vprašanje velike koalicije.** Slovenski politiki in stranke se izogibajo tradicionalnim uvrstitvam oz. modelom, ki veljajo v večini evropskih držav. V nekaterih državah imajo po dva tabora (konservativce in laburiste, republikance in demokrate), večinoma pa tri tabore (konservativce, liberalce in socialne demokrate). Medtem ko so slovenski konservativci (SDS in NSi) prepoznavni kot "desnica", je na "levici" več nejasnosti. Slovenske desne stranke imajo veliko dela z iskanjem izgubljenega časa. "Nedesne" stranke (LMŠ, DS, SMC, SAB, DeSUS, Levica) si spreminjajo in izumljajo imena, pogosto se imenujejo po svojih voditeljih, za katere iščejo vedno nove obraze. Predvsem pa - tudi s tem, da sestavljajo manjšinske vlade in se selijo iz ene koalicije v drugo - ustvarjajo nesporazume in negotovost. Za normalizacijo slovenskega političnega prostora - po volitvah - bi potrebovali novo sredinsko stranko z liberalnim profilom, kot je npr. nemška FDP. Če bi se nadaljevala razdrobljenost, ki je značilna za današnje razmere, bi bilo nemara mogoče stabilnost doseči z veliko koalicijo med SDS in DS.
37. **Ustavna demokracija na podlagi ustvarjalnosti osredinjene civilne družbe.** Povojni politični sistemi na Zahodu, ki jih danes imenujemo ustavna demokracija, so temeljili na zelo širokem družbenem soglasju o temeljnih ustavnih vrednotah. Te vrednote so bile jedro zdrave demokratične družbe, ki ga je zavestno spodbujala in ohranjala politika. Politične stranke, ki so branile to jedro, so zasedle sredinski politični prostor, ki si je vztrajno prizadeval za svojo širitev in izrinjanje ekstremnih političnih stališč na levi ali desni rob. Ta trend se je začel postopoma obračati, v zadnjem desetletju pa ja doživel velikanske politične pospeške v nasprotno smer, ker se je izkazalo, da je radikalizacija bolj preprosta od političnega osredinjanja. Terja mnogo manj političnega truda, tudi znanja in kompromisov, volivci pa jo še bolj nagradijo. Tako je danes slika političnih motivov obratna, kot je bila izvorna povojna ureditev. Sredina je postala plen političnih ekstremistov, ki so se z roba prebili v jedro. Družba se je posledično radikalizirala, tako da se vodijo kulturne vojne, ki včasih že mejijo na državljanske. Ta trend je treba obrniti. V demokraciji, če to še želimo biti, je to primarna naloga političnih strank. Te ne samo izvršujejo oblast v državi, ampak tudi vršijo nalogo politične socializacije. To je: opismenjevanje državljanov v javnih, političnih zadevah. Politične stranke pa to svojo funkcijo lahko izvajajo samo, če znajo prisluhniti tistemu delu družbe, ki je vir ustvarjalnosti in idej. To pa je civilna družba. Slovenske zgodovinske izkušnje, zlasti zgodovinski čas slovenske pomladi, pričajo o tem, da je Slovenija v političnem smislu lahko naredila kakršenkoli napredek samo tedaj, ko je politika ponotranjila ideje, predloge, programe civilne družbe. V času, ko se je v Sloveniji zlorabilo že vse, zdaj tudi beseda ustava, je skrajni čas za intelektualno prebujenje civilne družbe, ki bo s

svojo trezno, z argumenti podprto in v evropskih vrednotah utemeljeno razpravo, odprla tisti prostor, v katerem bi se slovenski državljani in državljanke lahko spet povezali v resnično demokratično skupnost, zelo različnih ljudi, ki pa jih obenem veže privrženost živeti v blagostanju skupaj. Za ponovno osredinjenje Slovenije kot države nujno potrebujemo opisano civilno družbeno iniciativo, ki pa, istočasno, potrebuje politični prostor, katerega cilj bo spet zgraditi sredino, brez katere ni mogoče pričakovati zdravega razvoja slovenske ustavne demokracije.

Za Katedralo svobode:

Peter Jambrek; Matej Avbelj ; Friderik Čeček; Jernej Letnar Černič ; Darko Darovec; Bostjan M. Jambrek; Gorazd Justinek; Damjan Mihevc; Alenka Puhar; Darinka Rakovec; Dimitrij Rupel; Tomaž Zalaznik; Zoran Vaupot